

ТУРИЗМ

УДК 379.85

*Павло Романів
(Львів, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ОКРЕМИХ ВИДІВ СПОРТИВНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ У ТЕРНОПІЛЬСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Анотація. Означено поняття та умови розвитку спортивно-оздоровчого туризму. Визначено головні дестинації розвитку водного, спелеологічного, еколого-пригодницького туризму у межах Тернопільської області.

Ключові слова: спортивно-оздоровчий туризм, Тернопільська область, дестинація, інфраструктура, природні ресурси.

Abstract. The concept and conditions of sports and health tourism development are defined. The main destination of the development of water, speleological, ecological adventure tourism within the Ternopil region are determined.

Key words: sport and health tourism, Ternopil region, destination, infrastructure, natural resources.

Спортивно-оздоровчий напрямок самодіяльного та комерційного туризму динамічно розвивається у Тернопільській області завдяки ресурсній базі, сприятливому транспортно-географічному положенню та існуванню потужних туристичних центрів зі сформованою базовою інфраструктурою (м. Заліщики, м. Тернопіль).

Спортивно-оздоровчий туризм найменше залежить від інфраструктури. Орієнтується переважно на території зі складним рельєфом та збереженими природними ландшафтами. Цей вид не має тривалої територіальної прив'язки і передбачає постійне переміщення групи. Може розвиватися в межах заповідних територій невисокого рангу заповідності, або в межах зон регульованої рекреації за умови створення спеціально-обладнаних місць для відпочинку. Даний

напрямок формує первинний попит на туристичний продукт і в процесі розвитку рекреаційної системи стає «візитною карточкою» регіону.

Розвиток спортивно-оздоровчого туризму регіону (зокрема у межах об'єктів Природно-заповідного фонду) відбувається у тісному зв'язку із стаціонарною рекреацією, екскурсійно-пізнавальним та агротуризмом. Вони формують основу регіональної туристично-рекреаційної системи і визначають розвиток екологічно-безпечного природокористування. Найкращі умови виникають на територіях де можливе поєднання та взаємодія усіх вище зазначених видів туризму, а також розвивається стаціонарна рекреація з надлишковим попитом [1].

У межах досліджуваного регіону, пріоритетні умови для розвитку туристичної сфери сформувалися на територіях, що входять до структури НПП «Дністровський каньйон». Статус національного парку визначає рекреаційне природокористування провідним видом, що домінує над промисловим і сільськогосподарським. Тут зосереджена значна кількість оглядово-туристичних об'єктів природного та антропогенного походження. Він розміщений компактно і має добру транспортну доступність.

Пішохідний спортивно-оздоровчий туризм найкраще розвивається в межах каньйоноподібних долин р. Дністер та середніх і нижніх течій його приток. Тут складні для подолання форми рельєфу поєднуються зі значними масивами природної рослинності та мальовничими краєвидами за морфологією схожими до гірських (тому вони отримали назву «Подільські Альпи»). Окрім основних центрів та регіонів можна також виділити кілька пунктів, де було б перспективно розвивати окремі елементи пішохідного еколого-пригодницького туризму.

Водний туризм передбачає подолання визначеного маршруту, що прокладений по відповідному водному об'єкту за допомогою плавзасобу, яким може бути байдарка, каяк, катамаран, надувний човен, пліт тощо. Для розвитку спортивно-оздоровчого водного туризму в досліджуваному регіоні доцільно використовувати байдарки та катамарани, у межах Дністра – плоти різноманітної конструкції, оскільки вони прості в управлінні, мають відносно високу

маневреність та безпечні у експлуатації. Крім цього екскурсівду чи керівнику на даних плавзасобах досить легко контролювати дії учасників походу. Ресурсний потенціал для розвитку водного пригодницького туризму є бідніший порівняно з пішохідним, однак має кращу туристичну привабливість. Головними destinations виступають русла річок: Дністер, Серет, Збруч. Лімітуючими факторами виступають: зарегульованість стоку р. Дністер, в межах Хмельницької області та антропогенні перешкоди (мости, греблі) на притоках. Використання інших водотоків ускладнене через їх малу водність[2].

Спортивно-оздоровчий спелеотуризм не має потенціалу для розвитку безпосередньо в долині р. Дністер, однак на прилеглих територіях розміщені спелеооб'єкти міжнародного значення. Серед них найважливішими є такі печери (перелік поданий за рівнем відвідуваності об'єктів туристами): «Кришталева», «Млинки», «Оптимістична», «Озерна» та ін. Практично усі печери регіону можуть бути первинною базою розвитку туристичного бізнесу і відповідної інфраструктури.

Ефективне використання охарактеризованих ресурсів можливе при функціонуванні основних компонентів інфраструктури. До них належать: туристичні організації, транспортна система регіону та заклади тимчасового проживання.

Сплави по річках регіону є другим за рівнем популярності серед туристичних організації напрямком спеціалізації. Їх не організують лише вузькоспеціалізовані сепелеоорганізації. Серед водних об'єктів регіону р. Дністер є базовим об'єктом на відрізьку м. Галич – м. Жванець (м. Хотин). Найбільш «завантаженою» ділянкою є с. Устечко – с. Городок, яка залежно від особливостей є фінішною, стартовою чи транзитною для усіх водних маршрутів. У межах р. Серет більшість маршрутів зосереджені на відрізьку м. Чортків – с. Городок, найбільша концентрація на ділянці с. Більче-Золоте – с. Касперівці. Для р. Збруч характерна максимальна концентрація спелеомаршрутів на відрізьку смт. Скала – Подільська – с. Окопи.

Велотури та піші мандрівки проводяться більшістю організацій, як додаткова послуга. Основні маршрути тяжіють до значних оглядових туристичних об'єктів (пам'яток природи чи архітектури). Скелелазіння (зокрема скельний підйом чи спуск), є ексклюзивною послугою та може надаватися практично кожною із зазначених організацій. Здійснюється в межах скельних схилових уступів долин р. Дністер та її приток в зоні відслонень силурійських порід. До ексклюзивних послуг також входять: повітроплавання (на повітряній кулі), «Банджа-джампінг» та ін.

Значною популярністю для організації відпочинку у спортивно-оздоровчому туризмі користуються «зелені» садиби. Це пояснюється низьким ціновим порогом закладів та збереження у їх інтер'єрі регіонального колориту. Вони розміщені практично в кожному населеному пункті де є спортивно-туристичний об'єкт. Серед садиб можна виокремити дві групи: I – сертифіковані заклади зі статусом «об'єкт зеленого туризму» та підсобні приміщення для організації відпочинку. Прикладами останніх є садиби орієнтовані на прийом туристів, які відвідують печери «Млинки» (с. Залісся).

Загалом, сільський зелений туризм має всі умови для того, щоб стати основним джерелом доходу для сільського населення в ситуації кризи аграрного сектора та деградації сільських регіонів. Досвід сусідніх областей свідчить, щоб пришвидшити ефект від розвитку сільського зеленого туризму необхідно розвивати туризм на селі у формі малого сімейного готельного бізнесу. Це дасть змогу перевести частину аграрного населення зі сфери виробництва у сферу послуг, що дасть імпульс для розвитку сільських територій шляхом організації нового специфічного сектора місцевої економіки.

Про значний інтерес жителів Тернопільщини до цього виду діяльності свідчить і той факт, що за інформацією Державної служби зайнятості у 2013 році з профорієнтаційною метою було проведено 12 семінарів з організації зеленого туризму для 105 осіб, а у січні 2014 року 1 семінар для 14 осіб.

Пріоритетними зонами розвитку сільського аграрного туризму в Тернопільській області можна вважати всі райони області, але насамперед регіон

Дністровського каньйону (Борщівський, Бучацький, Заліщицький, Монастирський райони), Кременецькі гори (Кременеччина і Шумщина), товтровий кряж Медобори (Гусятинщина), Опілля (Бережанський та Підгаєцький райони).

Найактивніше цей напрямок діяльності розвивається у таких районах як Бережанський, Гусятинський, Заліщицький, Збаразький, Монастирський. В області успішно діє Бережанська громадська організація – кластер сільського туризму «Мальовнича Бережанщина». Детальніше з її діяльністю можна ознайомитися на сайті <http://www.klaster.ber.te.ua>.

Однак фактично таких осель є значно більше. В області надаються послуги з відпочинку у сільській місцевості іноземцям, насамперед полякам і німцям. На жаль, цей бізнес діє у тіні. Основною причиною цього є небажання власників садиб легалізувати свою діяльність, недовіра і боязнь сплачувати податки, які для сільських жителів є немалим фінансовим тягарем, адже сільський туризм носить сезонний характер, це не постійний вид діяльності, який має немало ризиків.

Управління з питань туризму та курортів облдержадміністрації у рамках реалізації Програми розвитку туризму в Тернопільській області на 2013-2015 роки з метою популяризації пріоритетних видів туризму розробило каталог «Сільський зелений туризм: «ВІД А ДО Я».

З метою донесення необхідної інформації до якнайширшого кола осіб прийнято рішення щотижнево розміщати популярні інформаційні матеріали з рекомендаціями щодо організації індивідуальної діяльності у галузі сільського зеленого туризму - надання послуг з відпочинку на селі.

Загалом структура об'єктів відпочинку задовольняє базові потреби сфери спортивно-оздоровчого туризму в дослідженому регіоні.

Тернопільська область є цілісним регіоном з позицій сфери спортивно-оздоровчого туризму завдяки компактному розміщенню та комплексному поєднанню основних типів природних ресурсів. Потенціал визначаючи у їх структурі є спелеологічні та водні. Аналіз основних компонентів інфраструктури

демонструє: сформованість організаційної структури та пропозиції різних видів послуг у галузі спортивно-оздоровчого туризму, задовільний стан транспортної системи та забезпеченість послуг у галузі готельного господарства. Основні проблеми інфраструктури виявляються у «напівлегальному» статусі більшості видів послуг і як наслідок відсутності їх офіційного обліку, поганій якості окремих автошляхів (зокрема локальних під'їзних) а також регіональному дисбалансу розміщення (чи відсутності) об'єктів відпочинку із високим рівнем сервісу. Деталізації потребує аналіз динаміки наданих послуг у сфері спортивно-оздоровчого туризму, різниці між попитом та пропозицією на послуги та кількісної і якісної структури клієнтів, що формують попит. Це дозволить більш об'єктивно оцінити рівень реалізації основних функцій регіону.

Серед перспективних напрямків діяльності у царині популяризації спортивно-оздоровчого туризму в Тернопільській області є реалізація низки інвестиційних проектів, що пропонуються інвесторам обласною державною адміністрацією.

1. Будівництво туристично-спелеологічного центру «Скарби природи» у с. Королівка Борщівського району Тернопільської області. Переваги: унікальні, природо-кліматичні умови; зручне транспортне сполучення; зростаючий попит на туристичні послуги; залучення власників індивідуальних житлових будинків до прийому відпочиваючих в літній період; можливість організації кінних, піших та автобусних екскурсій по об'єктах туристичної привабливості району.

2. Організація пункту для водного туризму по ріках Стрипа та Дністер, с. Скоморохи, Бучацький район, Тернопільська область.

3. Будівництво туристичної бази в районі Касперівського водосховища, туристично-оздоровчого комплексу в районі с. Лисичники, відкриття туристичного водного маршруту по річці Серет, с. Касперівці, Заліщицький район, Тернопільська область.

4. Реконструкція санної траси та будівництво об'єктів інфраструктури в м. Кременець, Гниле озеро, м. Кременець, Тернопільська область. Єдина в Україні санна траса, яка функціонує цілий рік. Можливість створення на базі школи

центру з підготовки збірних України із зимових видів спорту (санний спорт, стрибки з трампліну, лижне двоборство).

Туристичні організації, що надають послуги спортивно-оздоровчого туризму в регіоні поділяються на дві групи:

- туристичні організації (підприємства), які мають власні або орендовані засоби туристичного обслуговування і пропонують своїм клієнтам комплекс послуг;

- посередники між клієнтами та туристичними підприємствами що займаються рекламою і формулюванням попиту (туроператори).

Аналіз структури організації, надання послуг, проведений зокрема автором показує, що провідним напрямком спеціалізації є спелеотури (усі організації). Тут слід зазначити, що основні спелеооб'єкти регіону перебувають у сфері пріоритетного використання конкретних організацій (печера Млинки - Тур клуб «Кристал», печера «Озерна», «Оптимістична» - Спелеоклуб «Поділля». Вони визначають відносно допустимі норми відвідування печер і зазвичай саме їхні екскурсороводи надають послуги.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. *Касіяник І.П.* Природно-ресурсна база та пріоритетні напрямки розвитку екотуризму в межах НПП «Подільські Товтри» / І.П. Касіяник О.В. Кіс // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Географія. – Тернопіль: вид-во ТНПУ, 2007. – №1. – 224 с.

2. Середнє Придністров'я / Під. ред. Г.І. Денисика. – Вінниця, ПП. «Видавництво «Теза», 2007. – 431 с.

Романів Павло Володимирович – кандидат географічних наук, доцент кафедри туризму Львівського національного університету імені Івана Франка, тел. 0978201066, rpavlo2007@ukr.net, сертифікат – так, про конференцію дізнався від колег.